

Zvířata v bengálských idiomech
Animals in Bengali Idioms

Diplomová práce Terezy Kožíškové, indologický seminář Ústavu jižní a centrální Asie FFUK

Oponentský posudek

Předkládaná práce zapadá do dlouhodobé pracovní koncepce ÚJCA s tématem *Nature in Indian Literatures and Art*, jejímiž pravidelnými plody jsou konference a následné sborníky statí *Pandanus*.

Základním materiálem byly diplomantce sbírky bengálských přísloví, především objemné kompendium Sušilkumára De (viz seznam literatury, bohužel bez údaje o počtu stránek), jehož název je možno přeložit *Bengálská přísloví. Říkadla a hovorové obraty*. (K podtitulu se ještě vrátím. Titulní termín *příisloví* je jednoznačný.) Toto dílo, ačkoliv, nebo možná **protože**, je staré více než půl století, je největší, nejspolehlivější a nejsystematičtější sbírkou přísloví a rčení v bengálštině a prvenství má patrně i mezi ostatními novindickými jazyky. Jeho preciznost evidentně ovlivnila diplomantčin přístup k zvolenému tématu. I její práce je ve své kategorii příkladně důkladná a systematická.

Základní pramenný materiál měl ovšem pro absolventku pětiletého studia v Praze, byť s praxí v hovorové bengálštině během opakovaných pobytů v Indii, jedno velké úskalí: Kniha je psána v bengálštině a pro Bengálce. Chybí nejen překlady do jiného jazyka (což je ovšem u primární literatury běžné), ale i paralely či odkazy k jiným literaturám. Ta nemohá srovnání, která jsou tu provedena, odkazují pouze k starší literatuře bengálské. Na rozdíl od souvislých textů jsou gnómičké literární útvary jako přísloví a různé typy idiomatických rčení pro cizince extrémně obtížné. Diplomantka se s nimi dobře vyrovnala za pomoci rodilého mluvčího s univerzitním filologickým vzděláním (to mělo být uvedeno v poděkování), přičemž vynechala, jak chvályhodně zmínila, ty případy, které zůstaly nejasné. (Bylo by vhodné uvést jejich počet.)

Práce si klade za cíl zpracovat popisným způsobem „idiomy se zooapelativem jako bázovým slovem“ (název klíčové kapitoly) a „zjistit, v jakých rolích a s jakými vlastnostmi zvířata v bengálské idiomatice vystupují“ (s.6). Pro zpracování bylo do 13 podkapitol vybráno 13 zvířat. Kráva (4.1) byla pouze stručně uvedena, protože téma tohoto posvátného (či užitkového) zvířete už bylo odborně pojednáno. Symbolický charakter ostatních dvanácti byl dokumentován desítkami, ba stovkami (chybí souhrnný údaj) přísloví s překladem jednak doslovným, jednak vysvětlujícím a dále s odkazy na jiné výskyty a s jejich srovnáním. Tuto stěžejní část práce (65 stran) je třeba ocenit **velmi pozitivně** pro obsažnost, přehlednost a vpravdě mravenčí píli (abychom užili český idiom), s níž byla napsána. Role zvířat, tak jak je představují přísloví, byly dále porovnány s rolemi zvířecích hrdinů indických bajek a okrajově i indické mytologie a posléze i „s charakterem zvířat, jež můžeme vyčíst z idiomů českých“ (s.6). Slabinou těchto srovnání je, že vycházejí z poměrně skrovného literárního materiálu, a to převážně z knih pro děti.

Za **největší negativum** předkládané práce považuji volbu terminologie. Ačkoli v obecném úvodu věnovaném názvosloví ve zvolené disciplíně (odd. 2) autorka zdůrazňuje, že v terminologii panuje nejednotnost, sama zvolila pro základní pojmenování výraz v této souvislosti ne zcela ustálený, mnohoznačný a tedy matoucí: *idiom*. Zavrhlá „starší a „lidovější“ termíny“ (s.8) jako je *příisloví*, *pořekadlo* či *rčení*. Tím čtenáři své práce odňala srozumitelnou informaci o tom, na jakém základě bylo téma zpracováno. Tuto chybu ještě násobí fakt, že tituly použitých publikací nebyly přeloženy do češtiny, a to ani v případě publikací bengálských. Kdo nezná bengálsky, neví tedy, jaké prameny byly použity.

Termín *idiom* tak v autorčině textu zastupuje celou škálu termínů přesnějších, především *příisloví* (srov. název Deovy knihy na začátku tohoto posudku) a dále *rčení*, *úisloví*, *ustálený obrat*, *pranostika*, *metafora* atd., jejichž obsah sice nikdy nebyl jednotně vymezen a při překládání činí potíže, přece jen je však výmluvnější než všezahrnující slovo *idiom*. Matoucí je i to, že diplomantka se termínům jako např. *příisloví* nevyhýbá a užívá je občas bez vysvětlení také, a to zjevně promiskue. Termín *idiom* se snad hodí pro titul celé diplomové práce, ale po úvodním vymezení tématu a terminologie by už měly být používány výrazy „starší“ a „lidovější“, zato přesnější.

Drobnějšími nedostatky jsou občasná nepřesná či neobratná vyjádření („Z dalších formálních vlastností idiomu můžeme zmínit jeden velmi důležitý aspekt, a tím je schopnost rýmu“, s. 10), matoucí záměny základu a jádra výpovědi ve větě skladbě či přílišná zkratkovitost, působící někdy směšně („Shrnutí ostatních zvířat“ v názvu oddílu 4.14).

Stěžejní kapitola však přehmaty téměř neobsahuje. Je v ní jen několik málo chyb v transliteraci (např. T22 ve slově *beral* dentální místo cerebrálního *r*, P21 *mathar* místo *mathay*) a nepřesností v překladu (Kr2 *gola* je tu sýpka, nikoliv koš) a dále několik nedotažených objasnění symboliky citovaného přísloví (v S141 nezdůrazněna posvátnost dýřbové trávy, tedy její nevhodnost pro krmení). Při obrovském rozsahu zpracovaného materiálu je na však na místě spíš výrazná chvála než drobné výtky.

Vcelku je možno konstatovat, že **předkládaná práce splňuje požadavky na diplomovou práci kladené, a doporučit ji k obhajobě.**

V anglickém překladu by se po odstranění nedostatků, spíš formálních než obsahových, některé její části jistě hodily pro publikaci ve sborníku *Pandanus*.